

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 2372/תשמ"א

בבית הדין הרבני האזורי אשקלון

לפני כבוד הדיין:

הרב יוסף שרביט – אב"ד

התובע: פלוני

נגד

הנתבעת: פלונית

הנדון: היתר נישואין – אישה שנייה

פסק דין

הצדדים הנ"ל נישאו זה לזה כדת משה וישראל ביום כ"ב בשבט תשי"א, ונולדו להם חמשה ילדים.

הם הסתכסכו ורבו ביניהם שנים רבות, ומתדיינים בביה"ד מזה עשר שנים בערך.

ביה"ד באשדוד בתיק 1340/ל"ח חייב את האישה להתגרש מבעלה בגט פטורין כדת משה וישראל לאחר שכל הניסיונות לשלום בית ביניהם לא הועילו, וציין בפסה"ד שאם תסרב האישה לקבל את הגט ידון ביה"ד במתן היתר נישואין לבעל.

לאחר מכן ניסה הבעל לחזור הביתה ולהשלים עם האישה, והיא סירבה לשלו"ב, ולא הסכימה בשום פנים ואופן. תנאיה לקבלת הגט אינם סבירים, ודרישותיה מוגזמות.

לפי ראות עיני ביה"ד, היא מורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה. ביה"ד התרה באישה כמה פעמים שאם תסרב לקבל את הגט תפסיד את כתובתה וכל תנאי הכתובה.

בכל זאת האישה מסרבת להתגרש ודורשת סכום גדול בכדי לקבל את הגט, אחרת אינה מוכנה בשום פנים ואופן. כעת עומדת בפנינו עתירת הבעל להיתר נישואין, ונראה לנו שיש לתת לו את מבוקשו מהנימוקים דלהלן.

האם חרם דרבנו גרשום נאמר גם במורדת

מרבן ז"ל בשו"ע אהע"ז סימן ע"ז סעיף ב' כתב בדין מורדת:

אם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו (אפילו יש לה טענות חזקות נגדו) ואמרה הריני מצערת אותו בכך, מפני שעשה לי כך וכך, או מפני שקללני, או מפני שעשה עמי מריבה וכיוצא בדברים אלו, שולחין לה מביה"ד ואומרים לה: הוי יודעת שאם את עומדת במרדך, אפילו כתובתך מאה מנה הפסדת אותם, ואחר מכריזין עליה וכו'. ואחר כך שולחין לה ביה"ד פעם שנייה, אם את עומדת במרדך, הפסדת כתובתך. ואם עמדה במרדה ולא חזרה, נמלכין בה ותאבד כתובתה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והבית שמואל שם (ס"ק י"ב) כתב:

נמלכין בה, היינו הבית דין בעצמם מתרין בה קודם הפסק. כ"כ הר"ן וכו' (ובס"ק י"ג שם). ותאבד כתובתה, כן היא שיטת הרמב"ם ז"ל מיד אחר ארבע שבתות אין לה כתובה, אלא מבקשים ממנו שלא יגרשנה מיד, דגנאי לבנות ישראל שמגרשים אותן בעליהן משום קטטה. וכן היא שיטת הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכן כתב הר"ן ז"ל. וכ"כ השלטי גבורים, ולשיטת הרא"ש ז"ל אינה מפסידה כלום עד י"ב חודש, והקשה על הרמ"א שפסק כהרא"ש נגד כל הפוסקים ע"ש.

והנה בנדון דידן לאישה אין שום טענה שיש בה ממש נגד בעלה. והבעל מוכן לגרש אותה בגט פטורין כדת משה וישראל ולהשאיר את הדירה בחזקתה עם כל תכולתה, וזה פי כמה יותר מסכום כתובתה, ובכל זאת היא מסרבת לקבל את הגט ומעמידה תנאים לא סבירים, כאמור.

אמנם הסברא נותנת שאי אפשר להשאיר את הבעל תלוי ועומד ולעגנו לנצח עד שתואיל בטובה לקבל את הגט, ולכן נראה לנו שיש להתיר לו לישא אישה אחרת עליה.

ברם, דא עקא שהבעל אשכנזי ויש כאן ענין חדר"ג מאור הגולה, ואיך אפשר לעבור על זה?

והנה יש מחלוקת בזה כמ"ש הרמ"א שם (אהע"ז סימן ע"ז): יש אומרים דבזמן הזה שאין נושאים שתי נשים לא משהינן לה י"ב חודש אם רוצה לגרשה, ואם אינה רוצה להתגרש, מתירין לו לישא אישה אחרת (מרדכי סוף פרק אע"פ בשם הראב"ן).

ובחלקת מחוקק שם (ס"ק ט"ו) כתב

דבזמן זה שאין נושאים שתי נשים, כלומר: דוקא בזמן התלמוד משהינן לה י"ב חודש כי אין לו היזק בזה שהרי יכול לישא אישה אחרת, אבל בזמן הזה איך תעגן אותו י"ב חודש, אלא מגרשה אחר ארבע שבתות וכרבותינו דברייתא כתובות דף ס"ג ע"ב דקתני: רבותינו חזרו ונמנו שיהיו מכריזין עליה ד' שבתות זו אחר זו וכו'. ואפשר אפילו תוך ד' שבתות אם רוצה ליתן לה כתובה ולגרש אין מונעים אותו, מאחר שאי אפשר לו בלא אישה אפילו עונה אחת. ואם אינה רוצה לקבל גט, מתירין לו לישא אישה אחרת.

אבל יש חולקין שאין להתיר לו לישא אישה אחרת (שם בהגהות ותשובת הרשב"א סימן תת"ס ומהרי"ק שורש ס"ג), וכתב שם הרמ"א "וכן עיקר".

אם כן, לפי סברא זו והכרעת הרמ"א נראה לכאורה שאם אינה רוצה להתגרש לא נתיר לו לישא אישה אחרת.

אך בחלקת מחוקק שם (ס"ק ט"ז) כתב

נראה דעל זה חולקין לישא אחרת וכמו שכתב מהרי"ק ז"ל: שאם נתיר לו במורדת אפילו תקדיח תבשילו יאמר שהיא מורדת כי ייתן עיניו באישה אחרת, אבל להשהותו בעל כרחו י"ב חודש בלא פריה ורביה ומכל שכן אם רוצה ליתן לה כתובה, מחוייבת לקבל הגט אפילו לדעת הרא"ש, דאיך תמנע ממנו עונה בעל כרחו? ואיך כוחה יפה מכוחו והוא אין בידו למנוע עונה רק שבת אחת, ואם חלה רק ששה חדשים כמבואר לעיל סימן ע"ו ואיך תצער אותו י"ב חודש

ובשו"ת מהרשד"ם חאהע"ז סימן ק"כ בשם הרשב"א בתשובה שהביאה מהרי"ק בשורש ק"א ז"ל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תקנת רגמ"ה לא ראיתי ולא נתפשטה בכל ארצותינו. והדעת נוטה שלא גזר תקנתו בכל האנשים ובכל המגרשים וכו'. ונ"ל שלא עשה אלא לגדור בפני הפרוצים שתולים מעשיהם בדברים בטלים. אבל באלו שאמרנו שמן הדין או מן החיוב לגרש או לישא אישה אחרת, בזה לא גזר הרב אפילו אם הייתה תקנה עולמית. כ"ש שלא שמענו שלא גזר אלא לזמן סוף האלף החמישי. לפיכך מה שיראוני עיני באומד הדעת בגזרת הרב כי לא פשטה הגזרה בכל מה שאמרנו ושלא היתה כוונת אותו צדיק בכך ומותר עתה.

הרי בפירוש התיר הרשב"א לישא אישה אחרת כאשר הוא מן הדין לגרשה. ומורדת י"ב חודש, בין מורדת מחמת מאיס עלי ובין בעינא ליה ומצערנא ליה, הדין לגרשה ולהוציאה, הגם שיש קצת מחלוקת בבלאותיה אם תפסה או לא תפסה, מ"מ לגרושין ניתנה, ואם כן איש זה כיוון שאשתו מורדת גמורה אין למחות בידו שלא יישא אישה כרצונו וכו'. ואפילו נראה קצת שלא כל אדם רשאי להקל ראשו להתיר בדבר זה מטעם מורדת שהדור פרוץ, שאם יותר במורדת יבואו להקל בשאינה מורדת ואפילו הקדיחה לו תבשילו, מ"מ במורדת שיש קרוב לארבע שנים שאינה רוצה להתייחד עמו ולא לשמשו, פשיטא שאין לחוש על זה וכו'. ובמורדת כזאת שעבר כמה זמן לא יעלה על דעת בן-אדם שיהיה האיש אסור בנחשתיים ידיו ורגליו ואשתו שוחקת ממנו חלילה, שיש בזה כמה איסורים, ודרכי התורה דרכי נועם וכו'. לכן מתיר המהרשד"ם לישא אישה אחרת על המורדת, ע"ש.

ובשו"ת הרדב"ז חלק שני סימן ת"ש בדין מורדת:

לדעת האומרים שלא תיקן רגמ"ה אלא לאלף החמישי וכמ"ש מהרי"ק ז"ל, לא תיבעי לך אלא אפילו תימא שכל תקנותיו היו עד שיבוא מורה צדק, אפילו הכי מותר לראובן זה שמרדה בו אשתו לישא אישה אחרת. ובכיוצא בזה לא תיקן רגמ"ה, שלא תהיה תקנתו יותר גדולה משבועה של תורה, שאם נשבע לאשתו שלא ישא אישה אחרת עליה ומרדה בו ואינה רוצה לשמשו, אדעתא דהכי לא נשבע לה, גם בתקנת רגמ"ה לא תיקן אדעתא דהכי דאי לא תימא הכי לא שבקת חיי, שכל אישה תמרוד בבעלה ואין לו לפרוע לה כתובתה, ותקנת הגאונים היא שלא יגרש את אשתו עד שיתן לה כתובתה, או שמא לא תרצה להתגרש ונמצא זה מוטל בין שתי התקנות ויושב ובטל מפו"ר, ולא תוהו בראה לשבת יצרה... ובנ"ד שהיא מורדת ואינה רוצה לשמשו, מה יעשה זה? לגרש אינו רוצה לפי שהיא אשת נעורים והמזבח מוריד דמעות, לישוב בטל אין ראוי דכתיב: בבוקר זרע זרעך ולערב אל תנח ירך. לפיכך אני אומר שלא תיקן רגמ"ה אלא בסתם נשים היושבות תחת בעליהן ומשמשות אותם, ואם תאמר כיוון שהיא מורדת אמאי לא דיינינן לה כדין מורדת וכופין להוציא, כבר נהגו העולם שלא ידונו לכוף להוציא כדעת רבינו ז"ל שהביאו האחרונים על זה כמה ראיות, שאין כופין להוציא אלא אותן השנויים במשנה, וכי היכי שאתה צריך להורות שאם היא מורדת, יכול לגרשה אפילו שלא מדעתה ובזה לא החרים רגמ"ה, הוא הדין והוא הטעם שיכול לישא אישה אחרת עליה ובזה לא החרים רגמ"ה ז"ל, כללא דמילתא דעתי היא שאפילו קיים מצות פו"ר ויש לו כדי כתובתה, או שהיא רוצה למחול או שאין לה כתובה למורדת, יכול לישא אישה אחרת עליה בין לענין שבועה בין לענין רגמ"ה

יוצא אפוא לפי מ"ש הרדב"ז ומהרשד"ם ז"ל דברים נכוחים וברורים שבדין מורדת מתירין לו לישא אישה אחרת עליה, והרדב"ז בפירוש כותב שאין כופין אותו לגרשה. כל שכן בנדון דידן שמוכן לגרשה ולתת לה הדירה ששווה יותר מסכום המגיע לה בכתובתה נראה ברור שמתירין לו לישא אישה אחרת מכיוון שהיא מורדת וגם אינה רוצה לקבל גטה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האם בעינן היתר מאה רבנים

בתשובת רע"א תנינא סימן פ"ב כתב דבמורדת יש להתיר לישא אישה אחרת בלי ק' רבנים, ובנחלת יעקב ח"ב סימן ה' הסכים להגרע"א בעובדא זו, דבמורדת אחר י"ב חודש מתירין לו לישא א"א ואין צריך היתר ק' רבנים. גם בעין יצחק סימן ג' אות י' - ט"ז כתב להתיר במורדת בלי היתר ק' רבנים ובלי השלשת גט (הובא באוצה"פ סימן א' סעיף יוד אות כ"ד). בספר תולדות יעקב חאהע"ז סימן ז' שהביא תשובת הגרי"א מקאוונא שכתב לו בעובדא כזו "ואם יש בירור כדת שהייתה עוברת על דת או מורדת, יש להתיר בלי ק' רבנים", ע"ש באוה"פ שהביא עוד סברת פוסקים אחרים שהתירו בדין מורדת לישא א"א, בספר נתיבות השלום נתיב א': באישה שברחה מבעלה ומרדה בו יותר משנה, כתב להתיר לבעלה לישא א"א בלי ק' רבנים, וכ"כ בספר חבלים בנעימים חלק ב' סימן ב' ע"ש, ובפאת השדה חלק ב' סימן ב' כתב:

בדין מורדת אין בזה חדרגמ"ה ויכול לגרשה בעל כורחה או לישא אישה אחרת, אך כבר העלה הנוב"י דיותר נכון להתיר לישא אישה אחרת מלגרשה בעל כורחה, ולגרש בעל כורחה חמור יותר מנשואי שתי נשים, על כן יתירה לו לישא אחרת.

ובספר ויחי יעקב סימן ט' כתב דבמורדת לא בעי ק' רבנים, ושם בסימן ט"ו:

במורדת שעזבה את בעלה כמה שנים ואינה רוצה לקבל גט אם לא יתן לה סכום גדול, כתב גם כן דבכה"ג שהיא מורדת גמורה אין צריך היתר ק' רבנים, דבכה"ג לא גזר רגמ"ה כלל. גם אין לחוש לגזור אטו אינה מורדת, כיוון שכבר עברו כמה שנים והוי מילתא דלא שכיחא, וגם מאחר שהתרו בה בב"ד כמה פעמים, שוב לא יבואו להקל במקום אחר, אך למעשה נכון לצאת המנהג בחומרת צירוף ק' רבנים, ע"ש.

בחדות יעקב ח' סימן קל"ד כתב:

דבזמן הזה קשה להתיר בלי ק' רבנים, אף דמצד הדין אפשר להתיר בלי ק' רבנים.

ובספר תירוש ויצהר סימן פ"ב כתב:

דכיוון דהרמ"א בסימן ע"ז נקט לשון מתירין לו, משמע דהיינו ע"פ היתר ק' רבנים וכמ"ש בבית שלמה (מסקאלא) סימן פ"ו.

אמנם בשואל ומשיב מהדת"ל ח"א סימן ש"נ, בדין מורדת כמה שנים ואינה רוצה לציית לדת כתב:

שאף שמהרשד"ם ונחלת יעקב כתבו להתיר, לא ניחא לי לעשות מעשה כזה בדור פרוץ. ולא מצאנו שהתיר רגמ"ה לגרשה בעל כורחה או לישא אחרת, רק בנשטתית וכו' שהדבר ידוע לכל, אבל במורדת מי יודע אם היא מורדת עליו או שהוא גרם, וגם אם נתיר לו לישא אחרת יעגנה לעולם וכו'.

אך בשד"ח חלק ה' מערכת אישות סימן ב' אות כ' כתב עליו

שהפריז על המדה במדה גדושה, ולא זו הדרך לחוש לתקנת האישה שפשעה ולא לחוש על האיש, אף מעון שיהא מעוגן כל ימיו וכו', והרי אפשר לתקן האישה כן ע"י השלשת גט ביד שליח וכו', ולכל היותר נצריך לו ששיגי היתר ממאה רבנים וכו'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מסקנות

יוצא אפוא מכל מה שכתבנו מרו"ס, בנ"ד שהאישה מורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה וחיים בנפרד זה כמה שנים, ומסרבת לקבל את הגט עד שייתן לה סכום גדול נוסף לדירה וכו', והתרו בה בבי"ד כמה פעמים ובכל זאת אינה מסכימה להתגרש, נראה לפי הדין שנתיר לבעלה לישא אישה אחרת עליה, בצירוף היתר ק' רבנים ובהשלשת הגט על ידי שליח וגם העברת הדירה על שמה, וחיוב מזונות הילד הקטן.

פס"ד זה טעון אישור מרנן הגאונים הרבנים הראשיים שליט"א.

יוסף שרביט – אב"ד

ניתן בשנת תשמ"א (1981)